

במעלות בשנת 1974-דמות יחידה

במינה של ממציא רב־תחבולות

המדינה היא נייבי פרטי

בתום שנה של אישפוז יצא מבית־החולים על כסא־גלגלים, גוייס רטרואקטיבית ל־צה"ל וזכה לציון־לשבח מהרמטכ"ל על מיבצעו.

למרות נכותו המשיך אוריאל חפץ לנהל את העסק הפרטי שבבעלותו — כרייית חפץ בירושלים — ולעסוק בתחביבו ה־גדול: המצאת פטנטים ותיכנון המצאות חדשות בתחום הטכנולוגי. זה היה תחום גאוניותו של אוריאל חפץ, שעל שמו רשור מים כיום כ־50 פטנטים, חלקם פטנטים בינלאומיים. רוב המצאותיו היו בתחום הביטחון. מסיבה זאת לא ניתן לחשפן או לספר עליהן. על המצאות אלה קיבל את פרסי־ביטחון־ישראל בשנת 1973, שנת ה־25 למדינה.

הדרך בה זכה אוריאל חפץ בפרס־ביטחון־ישראל אופיינית לדמותו של האיש. באותה שנה היו 60 מועמדים לקב־

חפץ אחרי נשואיו
ראש מלא פאטנטים

לת הפרס. מתוכם נבחרו ארבעה: האלוף ישראל טל; ממציא הדוידקה לייבוני; קבוצה של עובדי מערכת־הביטחון ואוריאל חפץ.

הוא לא הציע את מועמדו לפרס, ש־לדעת רבים הגיע לו שנים רבות קודם לכן. כאשר שמע שהוא נמנה עם חתני הפרס, לא האמין למישמע אוזניו. "הוא כמעט מת מזה", סיפרה רעייתו, "זה היה היום המאושר ביותר בחיינו".

"באותו יום הוא קנה לי מכונת־כביסה. ייתי מאוד מאושרת. אחר־כך הוא אמר לי את הפרס. לא הייתי צריכה מרס. ידעתי, וכי איזה פרס לנו? רצתי למיטבח ובכיתי".

הפרס נערך במישכן־נשיא־הביטחון דאז. משה דיין, והוא את ידיו. אבל בדרך חזרה ממביתה־נשיאות מעד אוריאל חפץ לדירה, נפל ושבר את ידו. הוא לא דבר. בידו השברתה הוסיף ללחוץ ידיו מברכיו. אפילו לאשתו לא סיפר על כאביו. רק כשהסתיים הטכס אמר ל־אלוף טל: "שברתי יד". אז הסיעו אותו

במכונית הנשיא לבית־החולים הדסה. אוריאל חפץ היה איש מזה, יוצא־דופן בנוף האנושי הישראלי. הוא היה טיפוס מורכב. מצד אחד היתה בו מידת תמימות אדירה. מצד שני הוא היה בעל מוח מתוח כס מאוד מבחינת המחשבה המיכאנית. למרות שלא היתה לו הכשרה מעשית לכך הוא היה מגיע בדרך המחשבה המקורית שלו לפתרונות מיכאניים גאוניים. לבעיית שחרירם לא הצליחו להתגבר עליהם. היתה לו גם אידיאולוגיה. מי שהיה אחד מלוחמי האצ"ל בירושלים, בתקופת המדינה שבדרך, ראה את המדינה כ־"בייבי פרטי שלי". כל שנותיו נלחם כדי לתרום ולהעניק למדינה, ולא תמיד איפשרו לו זאת.

הוא נולד בווינה למישפחה שחותם ה־גאוניות היה טבוע בה. בן־דודו מצד אמו היה מדען הגרעין האמריקאי הנודע, רור ברט אופנהיימר. בגיל שנתיים עלה עם הוריו לארץ. אביו, אלחנן חפץ, הקים את כרייית חפץ הנודעת ברחוב בן־יהודה בירושלים — כריייה אמנותית, שהיתה, בשעתה, האחרונה שביצעה כרייכות זהב אמנותיות.

כחניך בית־ר הצטרף בנעוריו לשורות האצ"ל. שם התגלה לראשונה חוש ההמצאה שלו. הוא המציא סליקים מתוחכמים להסתרת נשק ומיתקני־לחימה אחרים. כשנעצר על־ידי הבריטים במחנות־המעצר בלטרון, בקניה ובארייתריאה, הוא היה המוח המתכנן שמאחרי תוכניות־הבריתה

חפץ עז כסא־גלגלים
פשרה לקראת המוות

וחפירת תעלות־הבריתה, שהיו מיבצעים הנדסיים מסובכים.

למרות שלא היתה לו כל הכשרה טכנולוגית מוקדמת, הוא מצא פתרונות מזריירים והתקין מכשירים מסובכים שהצריכו כושר הנדסי מעולה. בשבי בארית־ריאה למד לראשונה הנדסה בצורה מסודרת — בהתכתבות. אולם כשהגיע מועד הבחינות שוחררו העצירים. אוריאל חזר לארץ והתגייס לצה"ל. לא נותר לו זמן להשלים את הבחינות כדי לקבל תואר הנדסי.

ב־1949 פגש בירושלים את עדנה, עולה חדשה מקנדה, אותה נשא לאשה. היא

ממציא חפץ בטכס צבאי
פרס־ביטחון־ישראל

טים של אחרים, כשנדמה היה לו שעושים להם עוול.

"זאת היתה זכות גדולה לחיות עם טיפוס כזה... כזה פירחחח..." ניזכרה אלמנה תו, "הוא העשיר את כולנו נפשית. הוא לא היה איש תרבות מובהק, שרץ לתיאטרון או לקונצרטים. לעומת זאת היה מטורף לאופרות וידע כימעט את כל האופרות שנכתבו בעל־פה".

אוריאל חפץ לא היה טיפוס מתוחכם. תיחכמום התבטא רק בתחום הטכנולוגי. ואם רץ למיבצעים שונים ביוזמתו ובעדבר מתחושת עלבון קיבוצית. כך, למשל, כאשר נחטף בשעתו מטוס סבנה ו־חוטפיו הנחיתו אותו בלוד, חש אוריאל חפץ מיד למקום כדי לסייע ולעזור. היה לו הסבר משלו מדוע הוא חייב לעשות זאת: "מי זה מעז לחטוף מטוס ולהנחיתו אצלנו? זאת בטח חבורת פירחחים. אנחנו מדינה או לא מדינה? חייבים להוכיח את זה לעולם כולו".

במיבצע קדש 1956 הוא גוייס למיפקדת חיל־הנדסה בתל־אביב. בהיותו ב־מיפקדו שהה באחד החדרים לבדו, קלט קריאה באלחוט מיחידת שיריון ברצועת־עזה. היחידה נתקלה בשדה־מוקשים וביקשה להועיק קציני הנדסה לפינויו.

איש לא היה אותה שעה במשרד. חפץ לא היסס. הוא נכנס למכוניתו הפרטית ודהר דרומה. תוך 45 דקות הגיע ליחידת השיריון ברצועה. המפקדים הצביעו על שדה־מוקשים שחסם את דרכם. חפץ הסיע את מכוניתו אל ראש שיירת הטנקים. שם החל לבדוק את המוקשים בשדה והגיע למסקנה שהם אינם חמושים. אבל הטנקים לא יכלו להתקדם משום שמכוניתו חסימה בפניהם את הדרך.

אחד המפקדים הציע להדוף את המכורנית לשולי הדרך ולהפכה לתעלה. אוריאל חפץ לא הסכים לכך. דויד ("דדו") אל־עזר מצא פיתרון. הוא התיישב על פגוש מכוניתו של חפץ, כשהפץ עצמו נוהג במכונית ומוביל את שיירת הטנקים בתוך שדה־המוקשים. ואומנם — אף אחד מ־המוקשים לא התפוצץ.

את רוב הפרשיות בהן נטל אוריאל חפץ חלק, לא ניתן לגלות גם כיום. אולם פרשה מרכזית אחת ראויה לפרוט. זוהי פרשת הדליקה הגדולה, שפרצה באחת מ־בארות־הנפט באבו־רודס אחרי שבטעות

(המשך בעמוד 36)

ניסתה להשפיע עליו לנצל את כישוריו תיו הטכנולוגיים לנסוע לארצות־הברית וללמוד במכון הטכנולוגי של מסצ'וסטס. אבל חפץ לא היה מוכן לעזוב את הארץ. הוא ירש מאביו את הכריייה האמנותית, שפוצצה בפיצוץ מכונת־התופת הערבית ברחוב בן־יהודה.

בפיצוץ זה נהרסו רוב מכונות הכריייה. בגלל הנוסטלגיה למיפעלו של אביו התמסר אוריאל לשיקום המיפעל. הוא הפך אותו למיפעל לייצור ציוד מישרדי־שימש מקור פרנסתו עד יומו האחרון. אחד רי עשר שנים בניהולו היה זה כבר מיפעל ממוכן. שרוב המכונות שבו היו פרי תיכנונו. גם המוצרים שייצר היו המצאות פרטיות שלו. הוא ייצר למעשה את רוב הציוד המישרדי עבור צה"ל, כשהוא ממציא ציוד מיוחד לצרכים המיוחדים של הצבא. הוא הרגיש את עצמו מבוקש. היה שמח בחלקו וסירב לנטוש את המיפעל.

דון־קישוט

בבית־המישפט

ב־חיי היום־יום נראה אוריאל חפץ כאדם שיגרתי ואפור, הטרוד בענייני הפרנסה ודואג לצרכי מישפחתו. אולם מחוץ לשעות־העבודה, הוא הקדיש את עצמו למחקרים בנושאים שהעסיקו אותו. כך, למשל, התעניין בארכיאולוגיה. סיקרן אותו מה קרה במצדה. הוא לא הסתפק במה שגילה ופירסם חוקר מצדה, ייגאל ידין, אלא פיתח תיאוריות משלו בהן ניסה לעניין גם את ידין עצמו.

נושא אחר שהעסיק אותו היה בעיית השעטנו. הוא ערך עבודת־מחקר שליומה על מקומו של השעטנו ביהדות, תוך ניסיון לחשוף ולגלות את הסיבות המדעיות שבלגללן אסרה התורה על השעטנו.

לא פחות מנושאים מדעיים וטכנולוגיים הטרידה אותו בעיית המישפט במדינה. בנושא זה הוא היה מעין דון־קישוט. כך, למשל, כשהתקינו מדחנים בירושלים, הוא יצא למאבק כדי לשכנע שהם בנויים בצורה לא הגיונית המאפשרת לאנשים לרמות ולהונות את הרשויות. הוא היה נוהג להחנות את מכוניתו במקומות אסורים לחנייה והיה מנהל מאבקים מישפטיים מסובכים ביגלל הרפורמים שנרשמו לו. כתוצאה מכך הוא היה אורח קבוע בבתי־המישפט, התערב לא פעם במישפ־